

УДК: 371.3/ 378.147.11

ПРОФЕССИОНАЛДЫК ПЕДАГОГИКАЛЫК БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАРАЯНЫНДА ДИСТАНТТЫК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ КОЛДОНУУНУН ИЛИМИЙ-ТЕОРИЯЛЫК НЕГИЗДЕРИ

АБДЫЛДАЕВ О.Т., ӨМҮРКАНОВ Т.А.

Научно-теоретические основы применения дистанционных технологий в профессиональном педагогическом образовательном процессе

Scientifically theoretical bases of application remote technologies in professional pedagogical educational process

O.T. Abdylдаev., T.A. Omurkanov

Макалада дистанттык технологияны окуу жараянында ишке ашырууда педагогдун компетенттүүлүгүнүн калыптануусу профессионалдык билим берүүдө актуалдуу болору көрсөтүлгөн. Заманбап маалыматтык технологиялар каражатын пайдаланып окутууда жана окуу-методикалык системаны түзүүдө инновациялык ишмердүүлүк модернизациянын негизин түзөрү белгиленген.

В статье показано формирование компетентности педагога в профессиональном образовании при реализации дистанционной технологии в учебном процессе. Инновационная деятельность применяемая в обучении и построении учебно-методических систем является основой современных средств информационных технологий.

In article formation of competence of the teacher in professional formation al realization of remote technology in educational process is shown. Application in training construction of educational methodical systems and didactic processing's innovative activity is a bases of modern means of information technology.

Окуу жараянын модернизациялоо жана интенсификациялоо шартында көпчүлүк дүйнөлүк изилдөөчүлөрдүн көңүлү дистанттык жана маалыматтык билим берүү технологияларын пайдаланууга багытталган.

ЖОЖдун заманбап деңгээли окуу жараянын терең маалыматташтыруунун таралышы аркылуу мүнөздөлөт. Билим берүүнү маалыматташтыруу учурдагы ЖОЖдун өнүгүү багытында актуалдуу багыт катары эсептелет. Азыркы убакта маалымат-техникалык каражаттар (компьютердик технология, телекоммуникация каражаттары, Интернет) окутуу жараянына активдүү киргизилүүдө. Айтылгандын негизи болуп окутуунун деңгээлин керектүү компьютердик жана программалык-педагогикалык каражаттар, усулдук көрсөтмөлөр аркылуу көтөрүү.

Ошондуктан илимий-методикалык негиздердин долбоорун иштеп чыгуу жана дистанттык окутууну жолго коюу, мындан тышкары студенттин билим алуусунда маалымат жана компьютердик технологияларды пайдалануу. Билим берүү системасын өркүндөтүүгө арналган нормативдик жана методикалык документтерди каражат катары коюп максатка жетишүү, профессионалдык билим алуунун теорияларында жана методологияларында актуалдуу көйгөй болуп саналат.

Дистанттык технологияны окуу жараянында колдонуунун натыйжалуулугун көрсөткөн изилдөөчүлөр: А.А. Андреев, А.А. Ахоян, Д.А. Богданова, Д.А. Давыдов, В.Щ. Колмогоров, В.С. Лазарев, В.И. Овсянников. Профессионалдык билим берүүгө дистанттык жана маалыматтык технологияларды колдонуунун методикалык аспектилерине карата илимий изилдөө иштерин жүргүзгөндөр: В.Т. Волов, У.И. Дмитриева, А.Ж. Жафяров, В.Ш. Кашицин, Е.Д. Полат, И.В. Сергиенко. ЖОЖдо дистанттык жана маалыматтык билим алуу технологияларын практикада колдонуу үстүндө иштегендер: В.М. Тихомиров, С.А. Щепников, А.W. Bates, L. Rose. Изилдөөчүлөрдүн эмгектеринде дистанттык технологияны

гуманитардык жана атайын техникалык дисциплиналарды окутууда эң натыйжалуу аспектилер каралган.

Учурда маалымат-технологиялык каражаттар окуу жараянына талаптуу түрдө киргизилип, пайдаланылууда: маалыматтык технологиялар өзгөчө так илимдерде өзүн жакшы багытта алды; акыркы убактарда гуманитардык профилдеги предметтердин арасында да өзүн көрсөтүп, кеңири таралууда.

Заманбап учуру менен тез өзгөрүп туруучу дүйнөдөгү динамикалык өнүгүүдөгү маалымат-технологиялык шарттарга адекваттуу адаптацияга компетенттүү адисти даярдоонун керектүүлүгү биринчи планга чыгат.

Европа Кеңешинде төмөнкү түйүндүк компетенциялар аныкталган:

- саясий жана социалдык компетенциялар;
- маданий чөйрөдөгү турмушка тиешелүү компетенциялар - бул тез өзгөрүүчү технологиянын шарттарында жана ар кандай карым-катнаш түшүнүктөрдүн ыкмаларынын таралышы, ошондой эле ар түрдүү маданияттагы, ар кандай тилде сүйлөгөн жана туткан диндери ар кандай элдер менен биргелешип жашоого даярдыктар;
- чыгармачылык шарттарында ар түрдүү тилдерди өздөштүрүп билүүгө ээ болууну аныктоодо, коомдук турмушта чоң мааниге компетенцияларды баалоо татаалдыкта турат. Бул компетенциялар бир нече тилди өздөштүрүп билүүнү өзүнө камтыйт;
- маалыматтык коомдун пайда болушу жана өнүгүшү менен байланышкан компетенциялар. Жаңы маалыматтык жана коммуникативдик технологияга ээ болуу менен бирге анын маңызын жана мүмкүнчүлүктөрүн билүү;
- өмүр бою профессионалдык планда гана эмес, ошондой эле өзүндө жана коомдук турмушта билим алуу мүмкүнчүлүгүн ишке ашыруу компетенциялары.

Компетенттик жолдомонун чегинде окутуучунун компетенттүүлүгүн калыптандыруу, психологиялык-педагогикалык негиздерди иштеп чыгуу профессионалдык билим берүүнүн заманбап теориясында жана практикасында актуалдуу багыт болуп эсептелет. Окутуучуну профессионалдык жактан даярдоодо компетенттик жолдомону пайдалануу көйгөйүн иштеп чыгууга көптөгөн окумуштуулар изилдөөлөрүн арнашкан, алардын ичинен: Н.В. Баграмовой, А.С. Белкина, В.А. Болотова, Э.Ф. Зеер, И.А. Зимней, Н.В. Кузьминой, А.К. Марковой, В.В. Нестерова, А.В. Хуторский ж.б.

Заманбап маалыматтык технологиялар каражаты окутуу жараянында материалдарды көрсөтүүдө ар кандай формаларды пайдалануу мүмкүнчүлүктөрү бар: вербалдык жана образдык (графика, үн, анимация, видео). Компьютердик окутуучу жана текшерүүчү программалар угуучуга эки тараптан жардам берет, бир жагынан окуу материалдарын терең өздөштүрүүгө, экинчи жагынан окутуучуга окуу материалдарын өздөштүрүү деңгээлин оперативдүү текшерүүнү ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Дистанттык режимде окуу жараянын өткөрүүдө маалыматтык берүүнүн бардык негизги типтери пайдаланылат:

- электрондук почто;
- телеконференция;
- берилгендерди жөнөтүү (FTR-серверлер);
- гипертексттик чөйрөлөр (WWW-серверлер);
- дүйнөлүк Интернет тармактарынын ресурстары (World Wide Web беттери, берилгендердин базасы, маалыматтык-издөөчү системалар);
- видеоконференциялар.

Жаңы маалыматтык-коммуникациялык билим берүү чөйрөсүнүн шартында, же билим берүүчү башкаруу мекемелеринде окутуу жараянынын дистанттык колдоо системасын кыска мөөнөттө түзүү жана толугу менен ишке киргизүү, ЖОЖдо окуу жараянынын көйгөйүн чечүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт. Окутуунун сапаты жогорулайт, программалар жана курстар алдынкы окутуучулар жана окумуштуулардын колдоосу аркылуу жүргүзүлөт. Билим берүү практикасына окутуу жараянын дистанттык билим берүү илимий жана интеллектуалдык потенциалы эң жогоркуларды тартуу аркылуу ишке ашырылат. Эң жакшы даярдыктагы эксперттер жер-жерлерде илимдин, технологиянын акыркы жетишкендиктерин, окутуунун жаңы методдору жана учурдагы маалыматтык Интернет тармактарын пайдалануу менен башкаруу, билим берүүнүн сапатын жана натыйжалуулугун көтөрөт. Мындан сырткары,

курстарды методикалык жетектөө жогорку, сапаттуу деңгээлге жеткирилет, адаттагы окутуу формасына салыштырмалуу окуу жайларда окутууга кеткен төлөмдөр азайат [1-2].

Маалыматтык коом-билим берүү үчүн, Интернет-ресурстарга кайырлууда жаңы шарттарды түзүп окутууга чоң мүмүнчүлүктөрдү ачып, алардын алдында жаңы көйгөйлүү маселелерди коюда. Бул жерден эң негиздүүсү методикалык системаны түзүү, дидактикалык иштеп чыгуулар, андан ар бир окутуучуга учурдагы маалымат технологиялар Интернетти пайдалануу менен өзүнүн ишмердүүлүгүн жаңыча түзүп чыгуу. Интернет технология окутуучу-предметтин анын профессионалдык ишмердүүлүгүнүн компоненттерин өзгөртүүнү талап кылат, мында окутуучунун позициясы чечүүчү ролду ойнойт. Учурдагы окутуучу азыркы маалымат технологияларын пайдалануу менен билим алуу жараянынын уюштуруучусу боло алат да студенттин өздүк билим алуусун жана өздүк иштеринин аткарылышына өбөлгө түзө алат.

Маалыматтык билим берүү чөйрөсү - окуу дисциплинасынын электрондук окутуу методикалык комплекстери (силлабустар). Булардын ар бири, компьютердик окутуу программасы: окутуу, окуу-методикалык, маалыматтык материалдар, тестирилөө системасы жана статистика өз алдынча иштөө окутуучу менен өз ара түз байланышы [1].

«Маалымат-коммуникациялык предметтик чөйрө - бул студент (угуучу) менен окутуучунун ортосунда окуу маалыматтык өз ара аракеттенишүү жараяндарын өнүктүрүү жана пайда кылуу мүмкүнчүлүктөр шартынын көптүгү, окуучунун таанып билүү активдүүлүгүн калыптандыруу».

Азыркы мезгилде маалыматтык чөйрө тууралуу илимий билимдеги маанисине токтолсок [4]:

- ишмердүүлүктүн эки жагынын бири, мында адам – коммуникациялык жараянга катышып, өзүнүн билимин маалымат формасында берүүгө, ошондой эле сырттан маалыматты кабыл алып, кайра өзүнүн өздүк билимине кайтарууга жөндөмдүү;

- коомдун баардык мүчөсү менен түзүлгөн маалыматтык инфра түзүлүш, коммуникативдик ишмердүүлүктү масштабда аткарууга мүмкүнчүлүк алып, туура келүүчү деңгээлде бул социумду өнүктүрүү: басмакана, библиотекалар, маалымат борборлору, берилгендердин банкы, массалык маалымат каражаттары ж.б.у.с.

Билим берүү чөйрөсү – бул педагогикалык уюштуруу мейкиндиги, анын курамына социалдык жана предметтик-мейкиндиктин тегерегинде ишке ашырылат. Булар өзүнө эки компонентти камтыйт:

- мейкиндик, мында окутуучу сабак үчүн тандаган (класс жабдыктары, компьютердик класс ж.б.);

- предметтин тегерегинде, педагог тандап алган окутуу каражаттары негизги орунга жылдырылат (окуу методикалык комплекстер, компьютерлер жана электрондук билим берүү ресурстары). Окутуунун каражаттарын тандоо (дидактикалык жабдуу) предметти өздөштүрүүдө мотивацияны өнүктүрүүнү кызыктырат, качан, алар предметтик областы үйрөнүү маселелери жана функциялары ылайык келип колдонулса.

Педагогикалык технология - бул окутуучулардын алдыга койгон максаты аткарууда колдонгон иш аракеттеринин жыйындысы, же болбосо педагогиканын сапаттуу иш аракетин илимий жактан долбоорлоо жана сөзсүз иш жүзүнө ашаарына кепил болуу. Технология - чыгармачыл, эмгекчил, тажрыйбалуу гана окутуучулардын аракетине тиешелүү - деп айтылып, «Тарбиялоо технологиясы» жана «өнүгүү технологиясы» азыркы шартка ылайык, анчалык терең изилдене элек, диагностика түзүү да мүмкүн эмес. Алар изилдөөнү, тактоону талап кылат – деп көрсөтүлгөн [3].

Бирдиктүү педагогикалык жараянда компьютердик технологияны, Интернет сервистерин жана телекоммуникациялык каражаттар оптималдуу пайдаланылат (окутуучу менен студенттердин убактысын ишке жөндөмдүүлүгүн экономдуу пайдаланып, жогорку натыйжаларга жетишүү мүмкүнчүлүгү). Эгерде, педагогикалык тажрыйба бул шарттарга дал келсе, аны алдыңкы деп эсептөөгө болот. Мындай тез өнүгүүдөгү тажрыйбаны үйрөнүү илимий иштерге жана технология жараяндарына практикада түздөн-түз пайдасын тийгизе алат.

Белгилүү, дидактикада түйүндүк категорияларга окутуу жана билим берүү негиздүү болуп эсептелет. Ал эми педагогикада дистанттык окутуу жана дистанттык билим берүү

жаңы кубулуш (жетишкендик), ошондуктан биринчи кезекте аларга ылайык методикалык комплекстерди иштеп чыгуу өтө зарылчылыкта турат.

Илимий-педагогикалык жана окуу педагогикалык адабияттардын мазмунунда, билим берүүгө тиешелүү нормативдүү-укуктук документтер, ошондой эле конференцияларда жана семинарларда көптөгөн баяндамачылар журналдык макалалардын тексттери бул түшүнүктөрдүн адаттагы окуу жараянында, өзгөчө дистанттык окутууда бирдиктүү маңызын жана мазмунун колдонууга мүмкүнчүлүгүнүн аздыгын көрсөттү. Айтылгандарда, кошумча катары – бул областа педагогикалык теориянын иштелип чыкпагандыгын күбөлүндүрөт. Бул кырдаал, теориялык дидактика, мыйзам чыгармачылыгына жана суроолорду нормативдүү-укуктук камсыздоого карата керектүү көйгөйлүү маселелерди кайрадан иштеп чыгуунун керектүүлүгүн алып келет. Ошондой эле дистанттык окутуунун көйгөйлөрү менен иштеген илимий-педагогикалык чөйрөнүн өз ара рационалдуу түшүнүп иштөөлөрү зарыл.

Билим берүүнүн жаңы маалыматтык окутуу шарттарында тезирээк өнүгүп кетүүгө жөнгө салуучу технологиялык жана материалдык-техникалык, коомдук-саясий, педагогикалык мүмкүнчүлүктөрдү түзүү талаптуу болуп эсептелет. Башкача айтканда, инновациялык өнүгүү жолун камсыздоочу учурдагы модернизацияны ишке ашыруу керек [4].

Окутуунун инновациялык ишмердүүлүккө даярдыгы тууралуу суроону карап көрсөк, көп изилдөөчүлөрдүн ойлору боюнча мындай мүнөздөмө [5] талданып берилген:

- өздүк профессионалдык алып жүрүүсүнүн варианттарын билүүдө чыгармачылыктын талаптуулугу;
- кызматташуу шарттарында жемиштүү ишмердүүлүктү уюштурууда жөндөмдүүлүк жана адекваттуу каражатты жана өз алдынча өнүгүү методдорунун даярдыгы;
- педагогикалык ишмердүүлүк ыкмаларынын системасында эркин багыт алуу билгичтиги.

Ушундан улам инновациялык ишмердүүлүктү ишке ашыруудагы даярдык, анын компоненттеринин мотивациясы, креативдүүлүк, технологиялык жана рефлексивдик негизги структуралык бирдиктүү контекстин тариздөөдө гана болушу мүмкүн. Каралган көйгөй эки бирдиктүү маселени чечүүнү талап кылат-жаңыны кабыл алууга жана жаңыча аракет кылууга билгичтикти өнүктүрүүдө педагогикалык даярдыкты түзүү. Ошентип билим берүүдө инновациялык ишмердүүлүк модернизациялоонун негизи болуп эсептелет.

Жыйынтыгында, билим берүү жараянында дистанттык технологияларды колдонуунун илимий-теориялык негиздерин практикада ишке ашырууда жана окутуучуну профессионалдык жактан даярдоодо компетенттик жолдомолорду пайдалануу көйгөйүн иштеп чыгуу, методикалык системаны түзүү, ошондой эле окутуучу учурдагы маалымат технологияларын, Интернетти пайдалануу менен өзүнүн ишмердүүлүгүн жаңыча түзүп чыгуу зарылчылыкта турары тастыкталды.

Адабияттар

1. Абдылдаев О.Т., Бейшеналива У.У., Токтомамбетов К.И. Жаңы маалыматтык-коммуникациялык билим берүү чөйрөсүнүн шарттарында педагогдордун профессионалдык ишмердүүлүгүн өркүндөтүү боюнча даярдыктарын анализдөө // Изв.Вузов, №4, 2011, 34-36.
2. Абдылдаев О.Т., Жапаров Н.Т., Өмүрканов Т.А. Дистанттык квалификацияны жогорулатуунун мүмкүнчүлүктөрүн аныктоо // Вестник КГУСТА, №4 (30), 2010, С.282-285
3. Рахимова М.Р., Абдыкеримова М.А. Педагогиканын теориясы, системасы жана технологиясы. Б.: 2007.
4. Аванесов В.С. Модернизация образования: основные проблемы // Жур. Образовательные технологии. №1, 2009, С.3-20.
5. Абдылдаев О.Т., Бейшеналиева У.У. Билим берүү системасында педагогикалык ишмердүүлүктүн инновациялык багытталышы // Вестник ИГУ, Матер.межд.научно-прак.конф., №30, 2011, II часть. С.60-65.